

et prompte, facile, et libere, agit habitus

Presuppositione a parte, nisi ha "indifferens ad plura" - y determinata
ad unum -> habitus

THESIS I

VIRTUS RECTE DEFINITUR HABITUS OPERATIVUS
BONUS.

S.Th.1-2, 55; P.VIII, 1-6; W.t. 8, App.1-2

VIRTUS in genere idem est ac perfectio potentiae, sed hic attenditur speciatim virtus humana, seu perfectio potentiae humanae in ordine ad opus suum proprium, i.e. actus humanos (de quibus S.Th.1-2, 6, 48)

HABITUS = qualitas primae speciei difficile mobilis, seu "dispositio secundum quam bene vel male disponitur dispositum aut secundum se aut ad aliud". (Arist.-S.Th.1-2, 49-54).

OPERATIVUS = qui magis ad agere quam ad esse ordinem importat.-S.Th.1-2, 49, 3.

BONUS = qui secundum se convenit naturae subjecti et ordinat illud ad opus illius naturae conveniens. S.Th.1-2, 54, 3.

ADVERSARII : qui negant distinctionem boni et mali moralis. - *Qui ex genere virtutum positivum qui non opponant*

NOTA: CERTA.

Rem. # 199

PROBATUR:

Virtus recte definitur per genus proximum et differentiam ultimam;

Atqui virtutem definiri habitum operativum bonum est virtutem definiri per genus proximum et differentiam ultimam; Ergo.....

MAJ.: ex dialectica: haec est definitio realis essentialis optima.

Qualitas est determinatio quaedam substantiae in se ipse secundum se accidentale.

MIN.: Nam,

1) virtus humana cum sit perfectio potentiae quae diversis modis commensurari potest ad opus suum, est habitus:

2) cum virtus magis ad agere quam ad esse ordinem importet, est habitus operativus;

3) cum habitus dicantur boni vel mali secundum ordinem quem habent ad naturam, i.e. secundum quod naturae conveniunt vel ab ipsa disconveniunt, seu secundum quod ordinant ad actum convenientem naturae agentis, vel ad actum ei disconvenientem, et cum virtus cujlibet rei dicitur in ordine ad bonum, virtus humana quae est habitus operativus, est "bonus habitus et boni operativus".

Unde virtutis supremum genus est qualitas, genus remotum est habitus, genus proximum est habitus operativus, et differentia specifica in eo est quod sit habitus "bonus et boni operativus". S.Th.1-2, 55.

DIFFICULTATES: S.Th.1-2, 55, 1-3.

St. 12^a 56³

Virtutes faciunt non solum ut potentia fiat agens, sed etiam ut recte et iuste facultate utatur.

THESIS II.

Voluntas est subjectum virtutis moralis

Intellectus pro talis est subjectum virtutis secundum quod; inquisitionem movetur a

VIRTUTES ALIAE SUNT INTELLECTUALES, ALIAE MORALES, ALIAE THEOLOGICAE.

S.Th. 1-2, 57, 58, 62.

VIRTUS = habitus operativus bonus.

INTELLECTUALIS = virtus perfectiva intellectus speculativi vel practici ad bonum hominis actum.

MORALIS = virtus perfectiva appetitivae partis ad bonum hominis actum (mos = inclinatio ad agendum, quae maxime in facultate appetitiva attenditur). S.Th.1-2,

THEOLOGICA = quae Deum habet pro objecto prout

St. 1^a 50, 2

Gratia est habitus in anima humana non in potentia anima naturaliter. Gratia purgata naturae officio. Ergo gratia habet habitus secundum quod pertinet ad gratiam.

nostrae rationis cognitionem excedit, quae a solo Deo nobis infunditur et sola revelatione traditur.

ADVERSARI IIae Partis: Socrates, qui posuit omnes virtutes esse prudentias.

IIIae Partis: qui religionem supernaturalem negant.

NOTA : CERTA.

Ia Pars: SUNT VIRTUTES INTELLECTUALES.

PROBATUR:

Admittendae sunt in homine bonae habituales dispositiones intellectus speculativi et practici;

Atqui hae sunt virtutes intellectuales;

Ergo sunt virtutes intellectuales.

MAJ.: quia tum intellectus speculativus tum intellectus practicus hominis diversis modis commensurari possunt ad operationem suam, i.e. bene vel male. Bene disponunt intellectum speculativum sapientia, scientia et intellectus principiorum; bene disponunt intellectum practicum prudentia et virtutes huic adjunctae: eubulia, synesis (secundum principia communia) et gnome (secundum principia altiora).

MIN.: quia bonae dispositiones intellectus speculativi saltem faciunt facultatem bene intelligendi (virtutes sunt sensu saltem inchoativo); bonae dispositiones intellectus practici, quippe quae supponant rectam voluntatem, faciunt etiam bonum usum facultatis (virtutes sunt sensu pleno). -S.Th.1-2, 57, l.46

2a Pars: SUNT VIRTUTES MORALES AB INTELLECTUALIBUS DISTINCTAE.

PROBATUR:

Ad hoc ut homo bene agat, requiritur non solum rationem bene disponi per habitum, sed etiam vim appetitivam;

Atqui si ita est,....

Ergo.....

Virtutes morales necessario presupponunt intellectum et prudentiam a virtutibus intellectualibus.

MAJ.: quia pars appetitiva obedit rationi non omnino ad nutum, sed cum aliqua contradictione: "ratio imperat appetitivae principatu politico". Unde ad bene agendum non sufficit bona dispositio intellectus sed omnino requiritur bona dispositio appetitivae facultatis.

MIN. Quia sicut appetitus distinguitur ratione, ita bonus habitus intellectus a bono habitu voluntatis. S.Th. 1-2, 58, 2.

*bonus habitus rationis principatu politico
appetitae voluntatis principatu politico*

3a Pars: SUNT VIRTUTES THEOLOGICAE AB INTELLECTUALIBUS ET MORALIBUS DISTINCTAE. 12-62-12

PROBATUR:

Admittendum est illud sine quo ratio et voluntas humana non sufficienter ordinantur ad Deum ut objectum beatitudinis supernaturalis;

Atqui hujusmodi sunt virtutes theologicae ab intellectualibus et moralibus virtutibus distinctae.

Ergo.....

MAJ.: quia in praesenti Providentiae ordine Deus est objectum beatitudinis supernaturalis per rationem et voluntatem humanam attingendus: debent igitur ratio et voluntas humana a Deo providentissimo sufficienter ordinari ad talem finem supernaturalem.

MIN.: quia beatitudo supernaturalis est beatitudo naturam humanam excedens ad quam homo non potest sufficienter ordinari per solas virtutes intellectuales et morales quae homini secundum naturam conveniunt, sed omnino requiruntur virtutes quae secundum se supra naturam hominis sint, nempe theologicae: fides, quantum ad intellectum, spes et caritas quantum ad voluntatem. - S. Th. 1-2, 62, 1-3.

DIFFICULTATES legant apud S. Th. 11. c...

- 1. Cognitio - fide
- 2. Ad finem - spe
- 3. Res ad - caritas

*Virtutes theologicas habent per objectum Deum supernaturaliter cognitum
Virtutes morales autem per principatum proprium humanum ad bonum*

*cf. D.T. 12 et 62, 3
humanam naturam - fide
humanam naturam - spe
humanam naturam - caritas*

fortitudo ad inores et audacias moderandas
-temperantia ad concupiscentias et delecta-
tiones moderandas.
CONS.evidens.

DIFFICULTATES legant apud S.Th.II.cc.

Corollarium. RECITE QUATUOR ENUMERANTUR PRINCIPALES
SEU CARDINALES VIRTUTES: PRUDENTIA, JUSTITIA,
FORTITUDO ET TEMPERANTIA. S.TH.I -2, 61.

PRINCIPALES seu CARDINALES VIRTUTES= quae

a) non secundum inchoatam, sed secundum
perfectam rationem virtutis dicuntur virtutes, et
quae

b) generalitate sua et materiae suae principa-
litate ita supra omnes reduci possint.

PRUDENTIA= "recta ratio agibilium (seu actuum hu-
manorum) dum ars dicitur recta ratio factibilium".
S.Th.1-2, 57,4.

(Prudentia, licet non secundum se perficiat appe-
titivam partem, sicut justitia, fortitudo et tempe-
rantia, eum tamen eatenus perficit quatenus non
nisi actus bonos appetivae regit, unde et ipsa
virtus moralis dici potest, non secundum formam
sua talis sed secundum materiam. non strictissi-
me sed minus stricte loquendo).

NOTA: CERTA et COMMUNIS.

PROBATUR:

Illae recte enumerantur ut principales seu car-
dinales virtutes quae verae virtutes sunt et ad quas
reducuntur omnes ceterae virtutes morales;

Atqui prudentia, justitia, fortitudo et tempe-
rantia.....

Ergo.

MAJ.: evidens.

MIN.: la p. " verae virtutes sunt."
patet per se.

MIN.: 2a p.:"ad eas reducuntur omnes ceterae."

Probatur:

Omnium virtutum moralium (ut verae virtutes sunt) principium formale est rationis bonum (seu bonum rationalis naturae ut talis); porro bonum rationis dupliciter considerari potest: uno modo secundum quod in ipsa consideratione rationis consistit, alio modo secundum quod circa aliquid ponitur ordo rationis, et hoc, vel circa operationes (actus humanos ipsos) vel circa passiones, considerata repugnantia ipsarum ad rationem, quae quidem dupliciter esse potest:

a) Uno modo secundum quod passio impellit ad aliquid contrarium rationi.

b) $\neq$ alio modo secundum quod passio retrahit ab eo quod ratio dictat.

Atqui, si ita est, ad prudentiam, justitiam fortitudinem et temperantiam reduci possunt omnes virtutes morales....

Ergo....

Maj.: Evidens per se.

Min.: Quia

1) Omnis virtus quae facit bonum in consideratione rationis est prudentia

2) Omnis virtus quae facit bonum rationis (bonum debiti et recti) in operatione est justitia.

3) Omnis virtus quae ponit ordinem rationis circa passiones retrahentes ab eo quod ratio dictat est fortitudo.

4) Omnis virtus quae ponit ordinem rationis circa passiones impellentes ad aliquid contrarium rationi est temperantia.

S.Th. 1-2, 61, 2, 3.

DIFFICULTATES: legant in S.Th.11.c.

Virtutes

Circa Operationes

In operationibus exterioribus ordo rationis instituitur non secundum proportionem ad affectum hominis sed secundum ipsam convenientiam rei in se ipsa secundum quam conveniunt accipitur ratio debita ex qua constituitur ratio iustitiae. Unde omnes virtutes circa operationes habent aliquomodo rationem iustitiae.

Sed debitum non est unius rationis; aliter debetur aequali, aliter superiori, aliter inferiori, aliter ex pacto, ex promisso, ex beneficio
Religio, Pietas, gratia (grata anima)

Circa Passiones

1° Passiones quae sibi opponuntur secundum contrarietatem (gaudium et tristitia) habent unam eandemque virtutem. Virtus in quadam mediocritate consistit

2° Diversae passiones vivuntur secundum eundem modum rationi repugnantibus. sedem ~~et~~ impulsu - secundum retractationem - Temperantia (moderatio)

3° Cum passiones variabiles ad diversa ordinantur non sunt unius ordinis et habent diversas ~~virtutes~~ virtutes correspondentes.

Fortitudo - circa timorem et audaciam
Magnanimitas - circa spem et desperationem
Mansuetudo - circa iram.

The Elden Phoebe answers all objections against the Cardinal virtues
Haec virtutes sunt principales secundum quid C.
simpliciter N.

Thesis IV.

Existit virtus supernaturalis prudentiae.

Bibl. Pesch. IX. 12-48, S. Th., 1-2ae, 57; 2-2ae, q 47-51; Wirc., 8, Append, no 8, sqq.

Prudentia: 1o Ex etymo;.....
apud Graecos, sapere, intelligere, cogitare significat, cum affectu quodam ad rem cogitatum.

S. Isidorus, Etymol. 1 10, c. 15: "Prudens dicitur quasi porro videns. Perspicax enim est, et incertorum videt casus."

2o Ex usu scripturistica potest significare vel peritiam artium (2 Par. 2, 14), vel meram calliditatem in negotiis humanis (Lc 16, 8), vel dispositionem malam (Rom 8, 6), vel etiam omnem notitiam veri, praesertim quae aliquo modo ad recte vivendum pertinet, sic accepta comprehendit etiam fidem et universam Theologiam et saepe vocatur Sapientia (Prov 3, 13; Sap. 8, 6, 1).

3o Simpliciter dicta, sed usu scripturistico fundata: Est virtus intellectus proxime morum directrix, quae non sinat eos a recto ad dexteram vel ad sinistram deflectere, juxta aristotelem: "Est recta ratio agibilium Pesch: "Virtus cujus munus est dictare quid hic et nunc agendum sit, ut homo recte procedat in exercitio virtutum moralium." Aliae definitiones apud Wirc, no 9, *est quae certis informata et certis finibus in via tanguntur*

Supernaturalis (per oppositionem ad prudentiam naturalem): illa primis principiis moralibus, est morum moderatrix in ordine ad finem supernaturalem vitae humanae.

Existit: Clare eruitur ex Fontibus Theologicis talem virtutem pertinere ad oeconomiam salutis.

Adversarii- omnes qui negant existentiam ordinis supernaturalis.

Nota Theses: De Fide Catholica.

Probatur thesis:

Ex Sacra Scriptura:

*apertior / De le quia apertior de
maxima ubi
Est ego prudens acuta serpentes
Caveat Non calis vos qui loquimini*
Cf Pesch IX, no 15: Mat., 10, 16; 25, 1 sqq;
1 Pet., 4, 7. → *Est de itque prudens et vigilans ostentibus.* → 10 Virgines 5 / et 5 / pro

Ex Patribus: Ambrosius, De Off. l. 1, c 27, ml
16, 60 sq.

Augustinus, 83 qu., q. 61, no 4, R. 538
ml 40, 51

De Mor Eccl. l. 1, c. 15; ml 32, 1322

l I, cc 24, 25; ml 32,
1330,

cf Rœuet, 1538.

(2) cf Pesch IX, no 16

(1) Gregor. Magnus, Moral. 12, c 49; ml 75, 592

Ex Theologis- Est doctrina communis Theologo-
rum, qui breviter dicta SS. Patrum copiosius explicant.
cf Pesch IX, 17-20.

Ex Ratione convenienti:

Virtus prudentiae est recta ratio agibilium.

Atqui in ordine supernaturali, debet ex-
sistere specialis recta ratio agibilium
Ergo in ordine supernaturali, debet exsi-
stere specialis virtus prudentiae, scu
Debet existere virtus supernaturalis
prudentiae.

Major est evidem, quia est ipsa definitio pru-
dentiae.

Minor facile probatur: In ordine supernaturali
datur finis hominis et media ad finem omnino
diversa a fine et medis naturalibus.

Porro ille finis est libere attigendus per
media libera. Unde necesse est statuere specia-
lem habitum per quem homo adjuvetur ad seli-

genda media proportionata ad hunc finem specialem rite attingendum.

Ergo in ordine supernaturalis debet existere specialis recta ratio agibilium.

Scholion Io- Differt prudentia supernaturalis a naturali. Ut probabitur postea, prudentia supernaturalis est habitus a Deo infusus, prudentia vero naturalis est habitus acquisitus.- Praeterea, prudentia supernaturalis fundamentalem relationem habet ad caritatem et fidem eo sensu quod caritas praecipue ordinat voluntatem ad hoc ut bene se habeat circa finem ultimum supernaturalem, dum fides suppeditat quaedam principia supernaturalia quae divino lumine capiuntur et dirigunt intellectum tantum intellectum primorum principiorum quae naturaliter cognoscuntur et, in voluntate, appetitum rectum cuius rectitudo obtinetur mediante aliqua naturali virtute naturali. Pesch, 24.

*in modis
religiosis.
prudentia
naturalis praecipue
habet*

Scholion IIo Tres enuntiantur solent Functiones prudentiae: bene consiliari, bene iudicare, bene praecipere (eubulia, synesis, gnome), quarum ultima formalissime constituit actum prudentiae maxime proprium. Etenim recte inquirere et rectum iudicium formare non sufficit ad bene agendum, nam potest "id, quod recte iudicatum est, differri vel negligenter agi aut inordinate, et ideo post virtutem quae est bene consiliaris et bene iudicativa, necessaria est finalis virtus principalis quae est bene praecipitiva", cuius actus exprimitur his verbis fac hoc. Itaque actus quo homo sibi imperat vel praecipit rectum exercitum virtutum moralium est actus prudentiae maxime proprius. Haec valent de prudentia relate ad virtutes morales, non vero relate ad virtutes theologicas, quia his prudentia non praestat medium, cum medium non habeant, et consequenter iis non imperat, sed famulatur, ostendens quando actus eorum ponendi sunt.

Pesch 28-34.

Scholion IIIo De Partibus prudentiae.

a) Partes potentiales prudentiales sunt eubulia et synesi quae vocantur potentiales quia eorum actus non sunt actus perfecti prudentiae, sed in via et potentia ad actus perfectos.

b) Partes subjectivae prudentiae sunt species quaedam pertinentes ad genus prudentiae. Quaeque sunt: Monastica (personalis) qua homo seipsum regit. De hac fere sola loquendum est secundum principia theologica; oeconomica, qua quis recte procedit in procurando bono familiae politica (civilis) regnativa, militaris, prout respicit bonum commune civitatis sive in subdito, sive in rege, sive in duce militari. ▲

c) Partes integrales prudentiae (quae debent concurrere ut actus prudentiae sit integer) octo sunt: Memoria praeteritorum, intelligentia praesentium, docilitas et sollertia ad acquirendam necessariam cognitionem, ratio vel ratio-cinatio, ut ex cognitis incognita dijudicentur. Haec pertinent potius ad eubulam et synesim. Ad recte praecipendum (gnome) requiritur providentia, circumspectio, cautio. cf. S. Thomas 2-2, 49.- Pesch 35-37.

De peccatis contra Prudentiam

1° Cum prudentia non ratione sui sed ratione aliorum virtutum moralium quae sine prudentia exerceri nequeunt, ideo pro actualium peccatorum prudentiae pars adest in omni peccato separatum peccatum contra prudentiam non committitur sed totam suam essentiam specificam habet ex transgressione legis actus virtutum moralium imperantis aut contrarii actus prohibentis. Unde hoc sensu imprudentia est generale peccatum quatenus per participationem in omni peccato est. Psalm 38, 39

2° Tamen imprudentia secundum suam essentiam est speciale peccatum: a) accidit raro, tamen potest fieri ut qui de industria velit esse imprudens et contemnat regulas rectae rationis.

b) Practica imprudentia agit versatur circa actus rationis (ut praecipitatus et inconsideratus) qui non inveniuntur in omni peccato sed sunt speciale quid in quibusdam peccatis. Psalm. 40-41

3° Peccata contra prudentiam

- ± Per defectum
- ① contra subuliam - praecipitatus
  - ② contra synesin - inconsideratus
  - ③ contra quosdam - negligentia, torpor, pigritia, inconstantia

± Per excessum

- ④ Prudentia carnis
- ⑤ Astutia
- ⑥ Minia sollicitudo temporalem et futurorum

Psalm 12-18

-Thesis V.

Existit virtus supernaturalis Fortitudinis.

^{12/s/2}
Pesch, 9, 49-110; S. Th., 2a-2ae, §125 sqq; Dict. Theologiae
art. Force, Wire., 8, no 46 sqq.

Fortitudo=Io Sacra Scriptura saepe adhibet voces "fortitudo" vel "fortis" in sensu roboris
physici (Jud. 16, 5, 6, 9 etc).

IIo sed sensu formali et theologico, est
virtus cardinalis cohibitiva timorum et
audaciorum moderativa.

Dupliciter accipit a Sto, Thoma (1-2, ~~123~~ 123/2)

~~2~~ in hoc ultima acceptione:

a) Pro firmitate animi in bono honesto,
et sed in hoc est generalis virtus, vel
potius conditio cujuslibet virtutis.

Pesch hanc definit: "Ea conditio omnis
verae et perfectae virtutis, qua quis
spretis et superatis jucundis vel acerbis
quibus incitatur ad relinquendam virtutem
se continet in officio.

b) Pro firmitate animi in sustinendis et
repellendis his in quibus maxime difficile
est animum regere et statum rationis
retinere, ut sunt pericula mortis. Et sic
fortitudo ponitur virtus specialis utpote
materiam determinatam habens. De hac in the-
si quaedam definitione sequuntur:

Greg de Valentia: "Virtus per quam animus
recta se habet ergo ea quae sunt acerba
et terribilia et, ut talior, possunt de-
terrere ab officio consentaneo rectae
rationis".

Pesch: "Virtus qua appetibus irascebilibus
ita confortatur, ut homo a bono honesto ^(superabili)
prosequendo non desistat vel propter ma-
xime pericula vitae temporalis".

Augustinus (ex Tullio): "Fortitudo est con-
siderata periculorum susceptio et laborum

permissio (83 quaest. , q. 31, n. 1-M.L. 40, 21).

Nota. Unde 2o objectum formale hujus specialis virtutis est firmitas in bono honesto = Etenim quia in gravissimis periculis est specialis difficultas permanendi in bono, a quo ista pericula deterrent hominem, ideo firmitas contra haec pericula virtuti speciali attribuitur; nam in tanta firmitate cernitur specialis honestas merito appetenda. Cf. Wire. no 47. (P. 57 sq.).

2. Pericula sunt materia remota hujus virtutis. Notandum est tamen non quaecumque pericula consistere materiam vere propriam hujus virtutis, sed maxime mala et quidem quae possunt detertere hominem a bono honesto proseguendo; et ideo S. Thomas, (2-2, 123, 4) et theologi post ipsam dicunt virtutem fortitudinis versari circa timores periculorum mortis, quia maxime terribile inter omnia corporalia mala, quae tollit omnia corporalia bona. Praeterea illa pericula mortis debent imminere ex hoc quod honesto in proseguendo bono honesto, quod theologi expriment dicendo fortitudinem consistere circa pericula mortis quae sunt in bello. (ad explicationem hujus verbi, cf omnino S. Th., 2-2, 123, 5; vel Pesch 51-52).

Igitur pericula mortis quae imminet ex aegritudine, vel tempestate maris vel similibus non sunt materia remota propria fortitudinis quia non imminet ex hoc quod homo proseguitur bonum honestum.

30- Materia immediate proxima sunt effectus appetitus irascibilis (*timor et audacia quibus moderatio moderatio*) *subiecta ad fortitudinem*
materia mediate proxima sunt actus externi quia virtus quae in voluntate residet, studet sui similitudinem imprimare inferioribus facultatibus appetivis et actibus eoque convenientes reddere habitu virtutis (2-2, 123, 7).

SUPERNATURALIS, i.e. prudentia a Deo infusa, et fide, spe et caritate informata quae confortat appetitum irascibilem ita ut homo a supernaturali bono prosequendo non resistat vel propter maxima pericula vitae temporalis.

EXISTIT. Clare eruitur ex Fontibus Theologicis talem virtutem pertinere ad concomitantiam salutis.

ADVERSARIUM. Idem ac in thesi praecedenti.

NOTA: De Fide Catholica.

PROBATUR Ex Sacra Scriptura: Mt 10¹⁷⁻²² sqq; Heb 11³⁶ 19^a sqq; 1 Cor 1, 27; Ps. 17, 2; Jer 16¹⁶ *et infima mundi dixit Deus et confundet potentiam* *Domini, fortitudo mea*

Ex Patribus: Aug., 83 Quaest. q 61, 4; M. L. 40, 51 } *propter non minus*
 Ambrosius, De Off. l. i, c. 41, n. 201; M. L. } *8 utroqueque est virtus*
 Cyprianus, Ep. cod. Mar. 10. (16, 83. — M. L. 4. 253 } *34-37 - septem in lectura*

3) Ratione convenienti.
Objectum diversa quae sunt virtutes diversas. Hinc Fort. Supernaturalis
 Objectum fortitudinis supernaturalis est diversum ab objecto virtutis naturalis.

Ergo fortitudo supernaturalis est diversa a fortitudine naturali, seu Existit virtus supernaturalis fortitudinis.

Major stat ex philosophia.

Minor: Objectum virtutis potest considerari sive ut ratio formalis sub qua attingit

Marcel 1/15 "morum omnia propter bonum patitur"

17-22 propter non minus perseverantia 8 utroqueque est virtus 34-37 - septem in lectura

9 Arch 1/5

Hinc Fort Supernaturalis

suum terminum, sive ut materia circa quam exercetur virtus. Jamvero ratio formalis sub qua fortitudo supernaturalis attingit suum terminum est ~~est~~ ^{est} supernaturale, quod est extra objectum formale fortitudinis naturalis; et materia circa quam exercetur licet aliquando sit eadem et pro fortitudine supernaturali et pro fortitudine naturali, tamen in actibus vere propriis fortitudinis supernaturalis, v.g. circa virtutes theologicas et praecepta revelata, ne attingitur quidem fortitudine naturali. *39. Est enim pro h'o quod factum est extra naturalia*

Scholion ^{minus} Fortitudine supernaturalis non operatur ut fortitudo naturalis. Haec quidem dat facultatem et facilitatem seu promptitudinem agendi; illa e contra confert tantum potentiam expeditam ponendi actum fortitudinis supernaturalis. Ratio illius differentiae in hoc invenitur quod fortitudo supernaturalis completur per donum fortitudinis et insuper ex ipsa virtute infusa fortitudinis jus quoddam confertur ad actualem gratiam sine qua virtus in actum secundum transire nequit. Ad hanc tamen gratiam consequendam homo uti debet debitis mediis et praecipue oratione.

Aliqua conclusio practiva deduci potest ex hoc quod fortitudo supernaturalis non praestet facilitatem agendi, illa nempe quod habitus acquisiti fortitudinis naturalis multum favere possunt actibus fortitudinis supernaturalis; dum e contra per habitus acquisitos fortitudini contrarios, homo maximas difficultates experiri potest in fortiter agendo supernaturaliter.

SCHOLION II

Vitia fortitudini opposita sunt timiditas, intimiditas et audacia. Materia circa quam horum vitiorum est timor, quia fortitudo moderatur passionem timoris. Unde:

- 1) Nihil timor deficit a medio virtuti fortitudinis et devenit "timiditas"
- 2) Absentia totalis timoris, ita ut ne moderatus quidem timor habeatur, vocatur intimiditas. In eo consistit quod homo ex errore vincibili aestimat sibi non esse periculosa, quae revera sunt periculosa.
- 3) Aggressio ultra dictamen rationis, ita ut aliquis se temere obicit periculis, non ex defectu timoris, ut intimidus, sed ob superabundantiam passionis, est audacia.
Defectus audaciae reducitur ad timiditatem, sed ut praecise est defectus audaciae, communius vocatur ignavia. Pesch 71-74.

SCHOLION III *Integres sunt cuiuslibet virtus seu perfecte requirit*

Partes integrales fortitudinis supernaturalis specificantur juxta duos actus fortitudinis qui sunt aggredi et sustinere (2-2ae, 123, 3 et 6). Ad aggrediendum, i.e. ut quis prompte et magno animo se accingat ad pericula sustinenda, necessaria est:

- 1° magnanimitas seu fiducia qua quis sperat se sustinere posse pericula, et
- 2° magnificentia, qua non deficiat in executione eorum quae magnanimitas inchoavit.

Ad sustinendum vero, i.e. ne difficultate malorum imminentium homo frangatur per tristitiam, sed erectus maneat, necessaria est patientia, et ne diurnitate perpeccionum defatigetur ita ut desistat a bono, requiritur perseverantia. Pesch 61, 2a-2ae, 2. 128.

SCHOLION IV

Eaedem partes integrales fiunt partes potentiales seu virtutes fortitudini annexae quando difficultates contra bonum supernaturale essentialiter sunt inferiores periculo mortis, et ideo illae virtutes non sufficiunt ad denominandum hominem simpliciter fortem.

Virtutes annexae fortitudini in quantum actus ejus est aggredi:

A) Magnanimitas (2-2ae, 129-130) est promptitudo animi ad magnos virtutum actus ponendos, qui coram Deo sunt magno honore digni.

Ad magnanimitatem pertinet fiducia qua quis firmiter sperat se magna effecturum esse, adjutum Dei donis et auxiliis.

Indirecte ad magnanimitatem refertur securitas (perfecta quies a timore) quatenus depellit desperationem perficiendi magna.

Vitia opponuntur magnanimitati sive per defectum sive per excessum.

"Per defectum", vitium oppositum magnanimitati est pusillanimitas quae est animi dispositio qua quis refugit ea quae viribus sunt proportionata, quia ea putat sibi nimis esse difficilia, cf. Mt. 25.14 sqq. Peccatum veniale vel mortale est secundum gravitatem materiae (2-2ae, 133).

"Per excessum" opponitur magnanimitati

- 1° vitium praesumptionis (2-2ae, 130) quo quis accedit ad agendum id quod est longe ultra vires ejus. Haec praesumptio non est confundenda cum praesumptione quae est contra spem (Pesch 81);
- 2° ambitio (2-2ae, 131) quae est inordinatus appetitus honoris, in quantum honor hic intelligitur quaelibet res externa (les honneurs) quae est testimonium aliquod alicujus excellentiae, ut dignitas politica vel ecclesiastica, tituli magnifici, insignia militaria, vel civilia;

debat in Anaphin

3° Inanis gloria (2-2ae, 2.132) qui est inordinatus appetitus gloriae, intelligendo gloriam, per contradistinctionem cum honore, ut notitiam quam alii habent de excellentia alicujus, quae notitia manifestatur per laudem, et divulgatur per famam. Saepe tamen honor et gloria promiscue sumuntur et definiuntur. Cf Pesch 81-88.

B) Magnificentia (2-2ae, q.134) definitur a Cicerone, ut refert S. Augustinus (83 quaest. 2.31, no 1, M.L. 40, 21): "Rerum magnarum et excelsarum cum animi ampla quadam et splendida propositione cogitatio et administratio." Ergo respicit res magnas faciendas per magnos sumptus. Pesch 80. Est ergo virtus cujus exercitium pertinet ad statum divitum, qui possunt magnos sumptus facere ad magna opera necessarios. Tamen secundum affectum potest etiam esse in pauperibus, quatenus possunt habere voluntatem eos faciendi si magnam pecuniam haberent, et possunt hanc voluntatem exsequi secundum proportionem suarum facultatum. Cf Mc. 12, 41 sqq.

Materia proxima hujus virtutis sunt quaecumque res magnae externae; materia remota sunt sumptus faciendi. Formale objectum est ipsa magnitudo rei, in quantum honeste appeti potest. "Nullus autem finis humanorum operum est adeo magnus sicut honor Dei, et ideo magnificentia praecipue magnum opus facit in ordine ad honorem Dei (exstruendo templa et faciendō alia ad cultum Dei pertinentia.) P. 90, 92.

Magnificentia deficit a fortitudine in hoc quod arduum, in quod tendit fortitudo, habet difficultatem propter periculum quod imminet personae; arduum autem in quod tendit magnificentia habet difficultatem propter dispendium rerum, quod est multo minus quam periculum personae. Et ideo magnificentia ponitur pars potentialis fortitudinis." (2-2ae, 134, 4). P. 91.

Duo vitia opponuntur virtuti magnificentiae: unum per excessum est indecora sumptuositas (deficiens sensus decori) quae in eo consistit quod quis in magno sumptu faciendō multum et irrationabiliter excedit proportionem operis; alterum, per defectum, quod a Sto Thoma vocatur parvificentia. Est irrationabilis aversio a sumptibus, praecise ut sunt magni. Parvificus non recusat magnum opus, dummodo parvis sumptibus fieri possit.

Virtutes annexae fortitudini in quantum actus ejus est sustinere.

A) Patientia est virtus qua quis mala praesentia ita perfert, ut ex iis non inordinate tristetur. Est pars potentialis fortitudinis in quantum mala praesentia patientiae minora sunt malis fortitudinis ex quibus mors imminet.

Sacra Scriptura frequentissime patientiam commendat: Heb. 10.36; Rom. 5.3 sqq; Col. 3.12; I Tim. 6.11; Eccl. 21.19; etc.

Sancti Patres maxime laudaverunt hanc virtutem: v.g. S. Cyprianus integrum librum conscripsit "De bono patientiae". Item S. Augustinus. S. Gregorius Magnus, cf. Pesch 99-101.

Patientia proxime respicit passionem tristitiae, quae est vel de absentia bonorum spiritualium et de praesentia malorum spiritualium (Mt. 5.5.; Rom. 9.2), vel ex malis temporalibus, v.g. ex damnis fortunarum, detrimentis famae, malis corporis, etc. Prima est salutaris, dum secunda, nisi per virtutem temperatur, nequaquam est salutaris, sed valde periculosa. Eccli. 30.25; Prov. 25.20; 2 Cor. 7.10.

Unde objectum formale patientiae est honestas moderationis tristitiae in adversis; materia immediate proxima est ipsa passio appetitus irascibilis, materia mediate proxima, actus externos quatenus sunt signa tristitiae internae; materia remota, ipsa mala ex quibus tristitia oritur.

THESIS 5

acquiescentia in Deo
-13-

Aliquo modo ad patientiam pertinet longanimitas quae est molestia percepta ex dilatione rei expectatae. S. Thomas, quamvis concedat longanimitatem posse referri ad patientiam (2-2ae, 136, 5), tamen videtur tenere illam magis convenire cum magnanimitate. Cf Wirz. 108.

S. Thomas non loquitur de vitiis oppositis patientiae. Certe habitus inclinans hominem ad nimis dolendum et tristandum de malis occurrentibus est vitium impatientiae, sed quia plerumque non sistit in solo affectu nimiae tristitiae, sed seducit hominem ad murmurandum, lamentandum, irascendum, etc, vix unquam per solam impatientiam peccatur. Et haec fortasse est ratio cur S. Thomas non loquatur de vitio impatientiae. Pesch 104-105.

De ~~vitiis~~ gradibus patientiae, qui possunt adjuvare examen particulare! cf. Pesch 102.

B) Perseverantia est habitus inclinans ad persistendum in exercitio virtutum secundum dictamen prudentiae et ad superandam difficultatem quae ex ipsa diurnitate provenit. - Non est confundenda cum dono perseverantiae quo homo infallibiliter salutem consequitur; de quo iam tractatu de gratia. -

Est pars potentialis fortitudinis quia minus est sustinere difficultatem ex diurnitate operis, quam difficultatem ex periculo mortis.

Objectum formale patientiae est honestas persistendi in bono incepto.

Materia proxima est omnis actus aliarum virtutum quatenus ex diurnitate difficilis est.

Virtus constantiae inadaequate tantum distinguitur a perseverantia. Cf Wirz. 113. Sacra Scriptura et SS. Patres nomine patientiae solent etiam perseverantiam et constantiam comprehendere. Neque auctores, neque vulgo servare solent hanc distinctionem.

Vitium quod opponitur per defectum perseverantiae est inconstantia, i.e. inclinatio ad facile mutandum propositum ex taedio diurnitatis. S. Thomas illam vocat "mollitiem animi." (2-2ae, 138, 1).

Vitium quod opponitur perseverantiae per excessum est pertinacia, seu inclinatio ad persistendum in proposito, ubi ratio recta dicat esse desistendum.

SCHOLION V

- De MARTYRIO.- 2-2ae, §.124.

Alibi consideratur martyrium, v.g. in theologia fundamentali in quantum est miraculum morale quod possit signare revelationem divinam, et in tractatu de baptismo secundum quod est baptismus sanguinis. Pauca ergo hic addenda ut est actus fortitudinis.

Martyr est qui ex quocumque motivo supernaturalis virtutis poenam mortiferam a tyranno ex odio fidei & vel christianae virtutis inflictam voluntarie acceptat. Unde si martyr ex affectu fidei vel caritatis vel castitatis vel alius virtutis christianae hanc poenam subit, non vero formaliter ex affectu fortitudinis, est haec quidem fortitudo, in quantum est virtus generalis, seu conditio cujuslibet virtutis in summo gradu perfectae, non vero, in quantum fortitudo est virtus specialis.

Unde ut sit formalis actus fortitudinis requiritur ut martyr hanc firmitatem circa illam materiam ostendat ex motivo honestatis hujus actus.... S. Thomas 2-2ae, 124, 2 non dubitat quin in martyrio virtus specialis fortitudinis in actum transeat, ita ut aliae virtutes illum imperent, fortitudo vero eliciat.

In martyrio exercetur potissimum principalis actus fortitudinis qui est sustinere, quod est difficilius ut ait S. Joannes Chrysostomus (In Mat., hom. 84, no 4, M.L. 58, 756). Hoc ita verum est ut si quis vim persecutoris vi repelleret ad se defendendum, esset quidem actus justus et meritorius, nec tamen vocari posset martyrium. Et haec est ratio cur ne illa quidem aggressio permittebatur Christianis ut tempore persecutionis ad martyrium se offerrent, sed potius injungebantur ut se absconderent vel fugam caperent, nisi talis "fuga fuisset equivalens negationi fidei et virtutis, vel occasio majoris mali. Item qui in bello contra fidei hostes pugnantes ceciderunt, licet pro fidei causa mortui sint, tamen nunquam Ecclesia eos ut martyres coluit (contra Billuart, Sylvium et alios).

Præcipue ad martyrium tolerandum datur supernaturalis fortitudo. Cum paucis tantum martyrium subeundum sit, non est credendum hunc habitum inutiliter infusum esse omnibus. Nam, præter quam quod omnes debent esse animo parati ut mortem subeant potius quam fidem vel virtutem deserant, adsunt multae aliae occasiones in quibus a Christiano exigitur ut cum periculo mortis officio suo fungatur.

*de temperantia
suis & libidine*

THESIS VIa

EXISTIT VIRTUS SUPERNATURALIS TEMPERANTIAE.

Pesch, 9, nn. 111-216; S. Th. 2-2ae, qq 141-170;
Wirc. 115, app. nn. 115-206; Prümmer, O.P.: Manuale
theol. moralis, II, n. 643 sqq.

Temperantia, graece σφροσύνη, dupliciter sumitur ut
notat divus Thomas (2-2ae, 141,2):

1° secundum amplitudinem suae significationis, pro
virtute quae refrænat affectum ab his, quae
ipsum contra praescriptum rationis alliciunt

qualescunque sint

Temperantia enim insinuat quamdam temperiem
et moderationem, quam ratio actionibus et af-
fectibus humanis imponit. Hoc modo est virtus
generalis quatenus cum omni virtute morali
concordat.

2° Stricte et kat' éxokèn, pro virtute quae re-
fraenat appetitum in his quae maximo alliciunt,
et sic est virtus specialis, de qua hic est
agendum.

Definitur a P. Pesch: "Est virtus supernaturalis qua
ita refrænatur appetitus maximarum delectatio-
num tactus, ut propter has delectationes homo
non recedat a bono supernaturali prosequendo."
Quae definitio est strictissima et maxime com-
pleta.

Prümmer, O.P. (Manuale Theol. Mor., II, n. 643):
"Virtus moderans appetitum circa delectationes
tactus, i.e. circa delectationes ciborum et vene-
reorum."

S. Augustinus (ex Tullio): "Est rationis in li-
bidinem atque in alios non rectos impetus animi
firma et moderata dominatio."

Delectatio: quies appetitus in bono possesso.

Porro bona de quibus delectatio esse potest sunt
diversa:

THESIS 6

-35- ~~17~~ ~~~~~

- 1° Bona pure spiritualia, ut scientia, beatitudo aeterna, etc. Haec bona totaliter absolvuntur ex actione intellectuali et de objecto spirituali;
- 2° Bona materialia, sed non corporalia, i.e. quae sunt objecta materialia, tamen eorum actio non sentitur in corpore sed in appetitu rationali. Ita pecunia possessa ab avaro, homicidium patrum ab occisore, etc.
- 3° Bona corporalia, quae sunt duplicis rationis:
  - a) Illa quae actionem convenientem cum facultatibus habent et affectum producant ad quem facultates sensitivae ordinantur, v.g. pulchra melodia relate ad aures, colores florum relate ad oculos, aer tepidus tempore hiemis, etc;
  - b) Illa quae ex conjunctione physica et magis intensiva cum peculiaribus nervis alicujus organi vehementer commovent appetitum. Tales sunt cibus et potus, res sexuales seu venereae. Cf. Pesch, 9, nn. 113-114.

Ex dictis eruitur quod sunt delectationes quadruplicis generis:

- 1) Delectationes pure spirituales;
- 2) Delectationes spirituales lato sensu (2-2ae, 141, 2) seu non corporales;
- 3) Delectationes sensitivae;
- 4) Delectationes sensuales, seu carnales seu tactus.

Jamvero nulla ex illis delectationibus est ex se mala; sed a Deo inditae sunt ad certum finem. Unde velle eas ad talem finem secundum dictamen rationis non est malum, sed bonum. Malum vero est agere propter solam delectationem nulla habita ratione finis operis; et hoc malum praecavere debet virtus temperantiae.

Maximae delectationes Tactus. - Inter delectationes aliae aliis vehementiores sunt. Sic v. g. delectationes pure spirituales minime commovent appetitum, ita ut dicant theologi illes non esse objectum temperantiae proprie dictae; dum delectationes sensuales saepe sunt intensissimae et magnis deordinationibus subjectae. Ex experientia constat delectationes quarum finis est maxime necessarius, ut conservatio individui et conservatio generis humani, esse vehementissimas omnium; quae delectationes procurantur per usum potus et cibi et rerum venerearum et vocantur delectationes sensuales carnales vel tactus (cf. S. Th., 2-2, 141, 4^a Et quia delectatio.....).

Unde patet quid sibi velit quod Theologi unanimiter docent materiam temperantiae esse maximas delectationes tactus. Ita est temperantia circa concupiscentias et delectationes, sicut fortitudo est circa timores et audacias. Fortitudo autem est circa timores et audacias respectu maximorum malorum quibus ipsa natura exstinguitur quae sunt pericula mortis. Unde similiter temperantia oportet quod sit circa concupiscentias maximarum delectationum". (S. Th., 2-2, 141, 4).

Aliae Delectationes-

Delectationes vero aliorum sensuum, cum minus necessariae sint sive ad conservationem individui, sive ad conservationem generis, multo minus vehementes sunt; et ideo earum moderatio multo minus est difficilis et exercetur per

virtutes quae sunt partes potentiales temperantiae ut videbimus infra.

Nota: Ex dictis hucusque patet materiam proximam hujus virtutis esse appetitum delectationum et principaliter quidem maximarum delectationum tactus; materiam vero remotam ea omnia bona quibus haec delectationes produuntur. Tandem objectum formale est "honestas specialis regulae servandae" in usu harum rerum.

Regula autem servanda proxima est necessitas hujus vitae, regula remota Assecutio beatitudinis. Animadvertendum est tamen tum regulam proximam, tum remotam esse diversam omnino in temperantia naturali et supernaturali. Quod liquet reate ad regulam remotam, cujus objectum est assecutio beatitudinis naturalis in primo casu, cum in altero est assecutio beatitudinis supernaturalis. Sed etiam quoad regulam proximam datur differentia non spernenda." Manifestum est autem quod alterius rationis est modus qui imponitur in hujusmodi concupiscentiis secundum regulam rationis humanae et secundum regulam divinam; patet, in sumptione ciborum ratio humana modus statuitur ut non noceat valetudini corporis nec impediatur rationis actum; secundum autem regulam legis divinae requiritur quod homo castiget corpus suum et in servitutem redigat per abstinentiam cibi et potus et aliorum hujusmodi. Unde manifestum est, quod temperantia infusa et acquisita differunt specie, non solum differunt secundum ordinem ad ultimum finem sed etiam secundum ordinem ad propria objecta." S. Th., 1-2, 63, 4. Cf. Prummer, II no 645. S. Thomas, 2-2ae; 141, 6. Et sic describit regulam servandam in temperantia naturali.

TEMPERANTIA SUPERNATURALIS: Virtus infusa a Deo; informata fide, spe et caritate, lege divina regulata qua ita refrenatur appetitus. .

EXISTIT: Erigitur ex fontibus theologicis talem virtutem pertinere ad oeconomiam salutis aeternae.

ADVERSARII. Qui negant ens-supernaturale.

NOTA THESEOS. De Fide Catholica.

PROBATUR THESIS.

Ex Sacra Scriptura: Sap., 8, 7; Tob. 6, 14-22; Gal., 5, 16; Rom., 13, 12-P. 118.

Ex Patribus: S. Augustinus, De Moribus Eccl. Cath., l. I, c. 19; c. 21, no. 39; M. L. 32, 1326 et 1328

Confessiones, l. 10, c. 31; M. L. 32, 798.- P. 119.

S. Ambrosius, De Jacob, l. I, c. 2; n. 5. M. L. 14, 601.-P. 120.

Julianus Pomerius (1498; cf Cayré, II, p 176 sq), De Vita Contemplativa, l. III, c 19;

M. L. 59, 502.- P. 121.

Ratione Conuenienti.

Virtus cujus objectum formale et regula proxima sunt supernaturalia est et ipsa supernaturales.

Atqui objectum formale et regula proxima temperantiae, ut in thesi supernaturalia.

Ergo Temperantia est virtus supernaturales.

Major- Quia lo virtutes specificantur a suo obiecto formali, Ergo si illud est supernaturale et ipsae virtutes erunt supernaturales. Praeterea illo regula proxima est complexus principiorum juxta quae applicatur et exercetur virtus. Jamvero si haec principia sunt supernaturalia cum sint quasi forma actuum ergo et actus erunt supernaturales et consequenter ipsa virtus nam virtutes specificantur ab actibus suis.

Minor- Stat ex praenotaminibus thesios.

9.5.22
fructus autem Spiritus
13. fructus virtutis

Preced. from issue whether these virtues are infused or simply the result of the Spirit.

-11-

1) Scholion I- Partes integrales temperantiae enumerari solent verecundia et honestas seu decorum, non sunt partes essentiales, sed potius conditiones sive dispositiones, verecundia, dispositio praevia ad, et honestas, conditio concomitans actum temperantiae.

Verecundia est passio quaedam consistens in timore vituperationis propter ea quae ab hominibus turpia habentur, sive mala sint sive indifferentia, sive quandoque bona. Ergo potest esse mala si movetur contra naturam rationem movetur secundum dictamen rationis, est dispositio ad virtutem quia inculit horrorem libidinis, et sic recte dici potest pars integralis temperantiae, quia retrahit a turpibus.

Honestas seu decorum est pulchritudo ipsius temperantiae et actus ejus in quantum hominem speciali modo condecorat et honore dignum reddit. Etenim ut dicit S. Thomas (2-2ae, 145,4): "Fortitudini debetur major honor quam temperantiae propter majoris boni excellentiam, sed temperantiae propter majoris boni excellentiam, sed temperantiae debetur major honor propter cohibitionem vitiorum magis exprobrabilium". Per hanc specialium honestatem et decorem temperantia speciali modo amabilis et appetibilis fit.

Scholion II- Vitia quae opponuntur temperantiae sunt: "per excessum", insensibilitas qua quis ita refugit ab actibus delectabilibus factus, ut ne tum quidem velit hos actus ponere cum obligatio incumbit (vitium rarum); "per defectum, intemperantia qua quis appetit delectationes tactus quas non oportet, vel quando, vel ubi non oportet, vel plus quam oportet, vel non eo modo quo oportet.

Scholion III- Partes subjectivae temperantiae.- Pesch (n.112) dicit temperantiam esse "determinatum genus virtutum." Ideo habet suas species, seu partes subjectivas quae parti-

nam ad duplicem ejus materiam principalem scilicet ad cibum et potum ex una parte et ex altera parte ad delectationes venientes.

Ho circa cibum et potum partes subjectivae temperantiae sunt abstinentia et sobrietas.

A) Abstinentia- Ut virtus, simpliciter dicta nihil aliud est nisi temperantia in usu ciborum, vitans omnem inordinatorem in quantitate, in qualitate, in modo edendi, et servans imperium rationis, ne mens plane abstrahatur desiderio et delectatione comedendi.

Communiter tamen sensu ecclesiastico, abstinentia pressiore modo dicitur quatenus significat peccato sumi potest ex motivo honesto factam. Abstinentia sic intellecta est major gradus temperantiae et ut monet S. Augustinus, (quant. Evang. L. II. c. 11. Mc 35, 1337 sq), consistit in interna Animi affectione potius quam in externo usu vel non usu ciborum. Duas habet actus:

1o) Primus Actus abstinentia strictione sensu simpliciter est pejunium, i. e. subtractio ciborum lubra id quod temperantia exigit, ad assequendum aliquod bonum honestum.

S. Thomas (2-2ae, 147, 1) citat tria bona quae per pejunium consequuntur, representationem scilicet concupiscentiae carnis:

" Sine cerere et Baccho friget Venus", elevationem mentis ad sublimia contemplan- da (Dn 10, 2sq), satisfactionem pro peccatis (Joel, 2, 12). Pesch (no 130) addit quartum, bonum impetrationem nempe alicuius gratiae a Deo (I esd 8, 21; Tob. 12, 8).

23
-18-

Igitur pejurium est actus virtutis quando homo illud eligit ad spiritualia mala vitanda et speritualia bona consequenda.

Maxima laudatur pejunium in Sacra Scriptura; Mt. 4,2 sq; Mc2,20; Act.13,3; 14,22; 2 Cor 6,4 etc.etc. cf P.no 132.

Patres libros et sermones conscripserunt de pejunii laude; S. Hieronymus; (Contra Jo.1.2, n.17; ML 23,312); S. Augustinus (Serm. in quod M.L.38,1039 sqq); S. Basilius; S. Leo Magnus, etc. cf. Pesch, n. 134.

Ecclesiae declarationes: Trid. ses.25, de reform. c21; Alexander VII, Dz. 1123. -cf Pesch 135.

Liturgia: Praefatio Quadragesimalis.

Theologi omnes post S. Thomam, 2-2, 147, 3.

Secundus actus, abstinentiae, qui simpliciter apud catholicos, abstinentia vocari solet est delectus ciborum, quatenus.

Ecclesia interdicit quibusdam temporibus usum eorum ciborum qui communiter sunt hominibus magis delectabiles et magis nutritivi et imprimis carniū. (Cf S. Th. 2-2, 187, 8).

VITIUM quod opponitur abstinentiae est gula seu crapula, i. e. inordinatus appetitus cibi et potus non inebriantis.

Sunt quinque modi quibus peccatum gulae committitur: "Praeproperere, laute, nimis, ardentem, studiose, quod versiculum S. Thomas explicat in 2-2, 148, 4.

B) Sobrietas - sensu stricto, est virtus inclinans ad servandum modum in usu potus inebriantis. Unde materia eius remota est potus in-

-32-

brians; proxima affectus ad hanc materiam moderandus. Objectum formale est honestas moderationis in usu potus inebriantis..... Ergo haec virtus non versatur circa potum ut est pars alimenti, sed circa potum ut est inebrians, et per hoc distinguitur ab abstinencia.

Laus sobrietatis inde collegitur quod tum Sacra Scriptura tum maxime inveluntur in vitium ipsi oppositum, scilicet ebrietatem. Cf. Pesch. n.n. 146-147.

Ebrietas est perfecta a vel imperfecta secundum varios gradus quibus impeditur usus rationis, nam illud impedimentum est ratio formalis cur ebrietas sit mala. Ergo, relate ad malitiam gravem ebrietatis quaestio est de homine, qui ex sola voluptate, quam percipit in potu inebriante, usum rationis perdit, et quidem totaliter. Nam partialis perturbatio rationis, seu ebrietas imperfecta per se non censetur peccatum grave.

Ilo Circa delectationes venereas pars subjectiva temperantiae est castitas.

Castitas sensu latiore est puritas ab omni amore inordinato, v.g. 2 Cor. 11, 2. Sensu stricto et proprio:

"Est virtus inclinans ad moderandam concupiscentiam delectationum venerearum." Castitas saepe pudicitia vocatur, quia est virtus retrahens ab iis quae maxime pudorem iniiciunt homini. Tamen pudicitia distinguitur a castitate quia dum haec magis respicit veneream delectationem, illa magis versatur circa externa signa hujus delectationis et concupiscentiae ejus.

Castitas, ut supra definitur, ad omnes omnino homines refertur. Sed quia circa ejus

materiam duo sunt status dissimiles, matrimonium scilicet et caelibatus ideo est duplex castitas, vel potius duo modi secundum quos servanda est haec virtus:

Castitas conjugalis est illa quae est servanda iis qui matrimonium contraxerunt et quibus licet delectationem veneream appetere intra fines matrimonii, ut explicatur in tractatu theologiae moralis de Matrimonio.

Castitas caelibatus est eorum qui matrimonium non inierunt, et in hoc constitit quod nunquam licet caelibati delectationem veneream quaerere, neque ei consentire, si independenter a voluntate venit.

Virginitas, summus gradus castitatis, est status eorum qui non solum abstinere ab illicitis, sed qui, insuper, ex motivo supernaturali, proponunt in omne futurum tempus abstinere ab ipso matrimonio et usu ejus.

Sacra Scriptura, tua veteris, tua Novi Testamenti saepe commendat castitatem et contrarium vitium condemnat. Plus quam viginti textus citantur a patre Pesch, nn. 15-153, inter quos eminent I Cor, 6, 18; 2 Cor 6, 4; Gal, 5, 22-23; Rom. 13, 13-14; Sap. 4, 1; Gen, 39, 7 sqq; Dan 13, 1, etc.

S.S. Patres multi conscripserunt specialia opera in virginitatem quae est castitas in summo gradu, v.g. S. Chrysostomus, S. Ambrosius, S. Hieronymus, S. Augustinus. Sed castitatem etiam in genere eximii laudibus praedicant, v.g. S. Ephraem, (Paroenosis) 36 non est in Migne.) Castitatem conjugalem praedicarunt methodius, (Convivium, or. 2, cf. M. L. 18, 59); S. Ambrosius (Ep. 42, no 3, M. L. 16, 1124). S. Augustinus (De Bono conjugali, n. n. 8, 12, 13, 30; M. L. 40, 379sq; De sancta Virginitate, n. 1, M. L. 40, 397), etc.

Ecclesiae Declarationes plures existunt de hoc materia.

Dz 477, 1198, 1199, 1140, etc.

Castitas non est maxima inter virtutes, nam major est caritas, maior fortitudo, maior justitia; neque ii qui Exstita tem perfecta servaverunt necessario habebunt summum gradum gloriae in coelo. Tamen meretur singularem laudem propter praeservationem hominis a sordibus maxime dedecentibus, eumque aptissimum reddit ad aestimanda et prosequenda bona coelestia. Quare specialis quidam nitor et pulchritudo in castitate inest, omnium animos ad se attrahens et ad amorem provocans.

Delectatio venerea aut est consummata aut non consummata sed incohata tantum. Non solum consummata, sed etiam incohata, delectatio i.e. praeviae commationes delectabiles quae ex natura sua ad ultimum terminum delectationis tendunt, sunt proptus illicita. Unde materia prima proxima castitatis sunt omnes tales delectationes et concupiscentiae carum, remota Materia, ea omnia quae illicitas delectationes producere possunt, ut aspectus tactus, etc.....

Vitium appositum castitati vocatur luxuria vel impudicitia. Ejus actus consistit in quaerenda vel deliberata admittenda illicita delectatione venerea sive consummata sive non consummata.- P.Pesch n. 150 discussionem instituit de ratione malitiae in peccato luxuriae. Ratio proxima malitiae consistit in eo quod homo vult delectationem veneream illicitam, et ipse reponit rationem ultimam in remcraria violatione juris generis humani quoad debitam conservationem speciei.

Ad effectus nefandos luxuriae describendos S.Thomas (2-2ae, 153, 5) optime commentatur verba S.Gregorii M. (Moral, I, 31, c.35, no 88; M.L. 76, 621): "De luxuria coecitas mentis, inconsi

deratio, inconstantia, praecipitatio, amor sui, odium Dei, affectus praesentis saeculi, horror autem vel desperatio futuri generantur."

Castitas haec speciale habet quod secundum communiter contingentia magis quam reliquas virtutes crebris et vehementibus pugnis exposita est. Quoniam qui caste vult vivere, sui ipsius victor continuus sit oportet, non solum quatenus resistendum est illicitis, sed etiam quatenus ad castitatem in tuto collocandam multarum aliorum virtutum exercitio opus est: orationis, humilitatis modestiae, sobrietatis, abstinence, brevi, constantis mortificationis.

Notae I De continentia. Est inferior gradus castitatis acquisitae et in eo consistit quod quis pugnat contra frequentes et vehementes tentationes S.Th.2-2ae, q. 155, l. Non attingit ad perfectam rationem virtutis moralis, sed habet aliquid de ratione virtutis in quantum ratio firmata est contra passiones ne ab iis deducatur.

Incontinentia est minus vitium quam intemperantia, quia haec procedit ex habitu per consuetudinem acquisito, dum in illa voluntas inclinatur ad peccandum ex passione. Tamen temperantis est major virtus quam continentia quia in ipsa magis viget bonum rationis, ex quo eo virtus temperantiae sibi magis subicit appetitum sensitivum.- Cf. omnino S.Th.2-2.155.

II De Virginitate. Virginitas est ipsa perfecta castitas, quae ex motivo supernaturali abstinere ab omni delectatione venerea. Adicit aliquid supra virtutem castitatis quia haec restituitur per poenitentiam post peccatum grave consummatum non vero virginitas ad cuius essentiam pertinet expertem mansisse delectationis venerae deliberate quaesitae vel admissae.

Integritas corporis ad virtutem pertinet in quantum est objectum liberae electionis. Unde

non amittit virginitatem qui sine suo consensu integritatem corporis amittit, e contra mulier adulta perdit virginitatem per peccatum consummatum luxuriae etiamsi forte claustrum virginale non laedatur. Potest reparari virginitas tantum vel per actus luxuriae non consummatos laesse. Ideo impuberes dicuntur non irreparabiliter perdere virginitatem.

Ad virginitatem requiritur voluntas nunquam admittendi delectationem veneream et quidem voluntas absolute stabilis, qua ita firmatur homo in virginitate, ut sine peccata ab ea non possit recedere, neper matrimonium quidem, quod est per se licitum. Quae stabilitas non efficitur nisi per votum. Unde theologo solent communiter virtutum virginitatis intelligere virginitatem voto firmatam. Communius theologo non dicunt specialem esse virtutem virginitatis, si solo proposito salutari firmatur.

cf. S.Th. 2-2ae, 152, 1-3.

Virginitas laudabilis redditur ex fine in quantum scilicet hoc fit ad vocandum rebus divinis...Et ideo virginitas est quaedam specialis virtus se habens ad castitatem sicut magnificentia se habet ad liberalitatem.

Scholion IV. De partibus potentialibus

seu De Virtutibus Annexis Temperantiae.

non amittit virginitatem qui sine suo consensu integritatem corporis amittit, e contra mulier adulta perdit virginitatem per peccatum consummatum luxuriae etiamsi forte claustrum virginale non laedatur. Potest reparari virginitas tantum vel per actus luxuriae non consummatos laesse. Ideo impuberes dicuntur non irreparabiliter perdere virginitatem.

Ad virginitatem requiritur voluntas numquam admittendi delectationem veneream et quidem voluntas absolute stabilis, qua ita firmatur homo in virginitate, ut sine peccata ab ea non possit recedere, neper matrimonium quidem, quod est per se licitum. Quae stabilitas non efficitur nisi per votum. Unde theologo solent communiter virtutum virginitatis intelligere virginitatem voto firmatam. Communius theologo non dicunt specialem esse virtutem virginitatis, si solo proposita salutarum firmatur.

cf. S.Th. 2-2ae, 152, 1-3.

Virginitas laudabilis redditur ex fine in quantum scilicet hoc fit ad vocandum rebus divinis...Et ideo virginitas est quaedam specialis virtus se habens ad castitatem sicut magnificentia se habet ad liberalitatem.

Schölion IV. De partibus potentialibus

seu de Virtutibus Annexis Temperantiae.

-25-

materiam duo sunt status dissimiles, matrimonium scilicet et caelibatus ideo est duplex castitas, vel potius duo modi secundum quos servanda est haec virtus:

Castitas conjugalis est illa quae est servanda iis qui matrimonium contraxerunt et quibus licet delectationem veneream appetere intra fines matrimonii, ut explicatur in tractatu theologiae moralis de Matrimonio.

Castitas caelibatus est eorum qui matrimonium non inierunt, et in hoc constitit quod nunquam licet caelibati delectationem veneream quaerere, neque ei consentire, si independenter a voluntate venit.

Virginitas, summus gradus castitatis, est status eorum qui non solum abstinent ab illicitis, sed qui, insuper, ex motivo supernaturali, proponunt in omne futurum tempus abstinere ab ipso matrimonio et usu ejus.

Sacra Scriptura, tum veteris, tum Novi Testamenti saepe commendat castitatem et contrarium vitium condemnat, Plus quam viginti textus citantur a patre Pesch, nn. 15-153, inter quod eminent I Cor, 6, 18
2 Cor 6, 4; Gal, 5, 22-29; Rom. 13, 13-14; Sap. 4, 1;
Gen, 39, 7 sqq; Dan 13, 1, etc.

S. S. Patres multi conscripserunt specialia opera in virginitatem quae est castitas in summo gradu, v.g. S. Chrysostomus, S. Ambrosius, S. Hieronymus, S. Augustinus. Sed castitatem etiam in genere eximii laudibus praedicant, v.g. S. Ephraem, (Parcesis) 36 non est in Migne.) Castitatem conjugalem praedicarunt methodius, (Convivium, or, 2. cf, M. L. 18, 59); S. Ambrosius (Ep 42, no 3, M. L. 16, 1124). S. Augustinus (De Bono conjugali, n. n. 8, 12, 15, 30; M. L. 40, 379 sq; De sancta Virginitate, n. 1, M. L. 40, 397), etc.

Ecclesiae Declarationes plures exstant de hoc materis.

Vc
-28-

deratio, inconstantia, praecipitatio, amor sui, odium Dei, affectus praesentis saeculi, horror autem vel desperatio futuri generantur."

Castitas hoc speciale habet quod secundum communiter contingentia magis quam reliquas virtutes crebris et vehementibus pugnis exposita est. Quoniam qui caste vult vivere, sui ipsius victor continuus sit oportet, non solum quatenus resistendum est illicitis, sed etiam quatenus ad castitatem in tuto collocandam multarum aliorum virtutum exercitio opus est: orationis, humilitatis modestiae, sobrietatis, abstinentiae, brevi, constantis mortificationis.

Notae I De continentia. Est inferior gradus castitatis acquisitae et in eo consistit quod quis pugnat contra frequentes et vehementes tentationes S.Th.2-2ae,q 155,1. Non attingit ad perfectam rationem virtutis moralis, sed habet aliquid de ratione virtutis in quantum ratio firmata est contra passiones ne ab iis deducatur.

Incontinentia est minus vitium quam intemperantia, quia haec procedit ex habitu per consuetudinem acquisito, dum in illa voluntas inclinatur ad peccandum ex passione. Tamen temperantis est major virtus quam continentia quia in ipsa magis viget bonum rationis, ex quod eo virtus temperantiae sibi magis subjicit appetitum sensitivum.- Cf.omnino S.Th.2-2.155.

II De Virginitate. Virginitas est ipsa perfecta castitas, quae ex motivo supernaturali abstinet ab omni delectatione venerea. Addit aliquid supra virtutem castitatis quia haec restituitur per poenitentiam post peccatum grave consummatum non vero virginitas ad cuius essentiam pertinet expertem mansisse delectationis venerae deliberate quaesitae vel admissae.

Integritas corporis ad virtutem pertinet in quantum est objectum liberae electionis. Unde

non amittit virginitatem qui sine suo consensu integritatem corporis amittit, e contra mulier adulta perdit virginitatem per peccatum consummatum luxuriae etiamsi forte claustrum virginale non laedatur. Potest reparari virginitate tantum vel per actus luxuriae non consummatos laesse. Ideo impuberes dicuntur non irreparabiliter perdere virginitatem.

Ad virginitatem requiritur voluntas numquam admittendi delectationem veneream et quidem voluntas absolute stabilis, qua ita firmatur homo in virginitate, ut sine peccata ab ea non possit recedere, neper matrimonium quidem, quod est per se licitum. Quae stabilitas non efficitur nisi per votum. Unde theologi solent communiter virtutum virginitatis intelligere virginitatem voto firmatam. Communius theologi non dicunt specialem esse virtutem virginitatis, si solo proposita salutari firmatur.

cf. S.Th. 2-2ae, 152, 1-3.

Virginitas laudabilis redditur ex fine in quantum scilicet hoc fit ad vocandum rebus divinis...Et ideo virginitas est quaedam specialis virtus se habens ad castitatem sicut magnificentia se habet ad liberalitatem.

Schölion IV. De partibus potentialibus
seu de Virtutibus Annexis Temperantiae.

~~27~~

Hae virtutes adnectuntur temperantiae in quantum sunt moderatrices rationum concupiscentiae praeter delectationes tactus. Sed quae illae motiones minorem creant difficultatem, virtutes non assurgunt ad perfectionem ipsius temperantiae.

Io De Mansuetudine.

Monsuetudo intra limites continet appetitum irae pro injuria illata. - Cum ira sit passio, quae, in se considerata, neque moraliter honesta neque inhonesta sit, et finis ejus, vindicta scilicet, non sit per se malus sequitur iram esse malam in quantum haec passio inordinato modo movetur. Haec inordinatio accidit vel eo quod ira praevertit deliberationem rationis eamque perturbat vel quando homo vult irasci contra ordinem rationis. S.Th.2-2ae 158,2.

De hac vitiosa ira intelligenda sunt quae Scriptura monet: Eccli.,27,23; Eph.4,31; Col3,8 etc. P.168.

De vindicta sumenda, simpliciter perfectus est propter privatam injuriam non irasci, Mt.,5,39 sq; tamen si ratio vindictam suadeat, licite sumi potest, Act.16,37. Ergo secundum prudentiam diiudicandum est, quando actus externus vindictae emittendi aut exercenti sint, sed interna caritas et mansuetudo semper servanda est. P.169.

Sacra Scriptura saepe et maxime laudat mansuetudinem Ps.146,6; 149,4; I Tim.6,11; Tit.3,2; Eph.,4,1; Mt.,5,4; 11,29; Gal.,5,23; etc, etc. P.165.

Inter SS. Patres S. Augustinus. Sermo 69,1; S. Ambrosius (In Ps.48, n.1; M.L.14,1155; S. Gregorius M. (Moral. L.4, c.45, n.78, M.L.75,923; S. Joannes Chrysostomus, etc. P.166.)

Vitium oppositum mansuetudini est iracundia quidem oppositum "per excessum". Iracundia est in-

clinatio ad irascendum ultra limiter rationis vel quod objectum vel quod modum. Objectiva malitia provenit et injusta vindicta. S. Thomas (2-2ae, 158, 5) explicat modos quibus iracundia sit mala. Cf. quoque S. Greg. M. (Moral. L. 5. c. 45, no 78 sq; M.L. 75, 724; P. 172).

"Per defectum" opponitur mansuetudini vitium quod proprium nomen non habet, neque valde frequens est. P. Posch illum designat vocabulo "inirascibilitas" vel "inirascencia" quae consistit in eo quod homo non excitatur ad iram quando ratio dicitur esse irascendum. "Et ideo non potest totaliter deficere motus irae in appetitu sensitivo, nisi per subtractionem vel debilitatem voluntarii motus. Et ideo ex consequenti etiam defectus passionis irae vitiosus est, sicut et defectus voluntarii motus ad puniendum secundum iudicium rationis." (S. Th., 2-2ae, 158, 2). - Tamen malitia inirascibilitatis non distinguitur a malitia specifica quavis officii debiti

Nota: De Clementia cf. S. Th. 2-2ae, 157.

Formaliter, clementia est virtus qua principes et alii superiores disponuntur ad mitigandam poenam hominis rei, in quantum iustitia potitur. - Igitur temperat, non iram, sed desiderium ostendendi potestatem vindicativam innoxios et inclinat ad penendum, quando oportet et in quibus oportet. S. Thomas (2-2ae 157, 3, ad ium) facit distinctionem inter Epikorian et clementiam et de hac dicit: "Aliud est quaedam moderatio affectus, ut homo non utatur sua potestate in inflictione poenarum et hoc proprie pertinet ad clementiam. Propter quod Seneca dicit quod "clementia est temperantia animi in potestate uliscendi". Et haec quidem moderatio animi provenit ex quadam dulcedine affectus qua quis abhorret poenam illud quod potest alium contristare.

Et ideo dicit Seneca quod "elementia est quaedam limitas animi."

Excessus in exigendis poenis est crudelitas, defectus est nimia lenitas. Feritas delectatur cruciatu aliorum.

Io De Humilitate.

Definitur a P. Pesch: "Virtus quae cohibet inordinatum appetitum propriae excellentiae et inclinat hominem ad propriam vilitatem secundum veritatem agnoscendam!"

Solidum fundamentum in ipsa rerum veritate habet humilitas neque consistit in falsis fictionibus et imaginationibus. Hoc fundamentum est excellentia hominis quatenus est speciali modo imago Dei tam in ordine naturali quam in supernaturali. Quam excellentiam homo recognoscere debet in se, tamen non ut a seipso proveniens, sed a Deo, si quidem secundum id quod ex se est, homo nullam excellentiam habet, immo nihil est. Haec omnia iam visa sunt tum in tractatu de Deo creante et de Gratia.

Jamvero excellentia hominis fundamentum relationis praebet tum ad Deum tum ad proximum nostrum, ita ut P. Pesch potuerit dicere quod humilitas "est virtus comparativa quo homo sub ratione appetitus excellentiae se recte habet ad alios".

Etenim se comparando cum Deo, vult humilis ut Deo tribuatur quidquid perfectionis in homine invenitur, et ut sibi nihil tribuatur ut principio eorum quae habet.

Si autem se comparat cum proximo, inveniat quidem proximum, ut seipsum, ex se nihil esse, tamen habere quaedam dona Dei. Imprimis si proximus est in potestate constitutus et locum tenet Dei ergo nos, debet humilis sese proximo subicere. Dein humilis secundum id quod suum est, debet se post

ponere proximo secundum dona Dei quae in proximo sunt. Si comparantur dona Dei quae sunt in utroque, in quantum praecise dona sunt, stant a pari et humilis et proximus. Si in uno cernuntur maiora dona Dei quam in altero maiora minoribus praeferenda sunt. Nihilominus quia possunt in nobis esse defectus occulti et in alio bona occulta, humilitas postulat ut non propter sola manifesta nos aliis praeferamus sed potius praesumamus proximum esse meliorem quam appareat. Denique qui minora peccata facit minus indignus est honore quam qui maiora fecit.

P. Pesch sub no. 183, omnia haec officia enumerat cum innumerabilibus textibus Sacrae Scripturae qui constituunt optimam probationem scripturasticam existentiae humilitatis supernaturalis.

Patres et sancti hanc virtutem magnis laudibus celebrant: S. Augustinus (Sermo 69, nn 2, 4; M. L. 38, 441; De sancta Virginitate, c. 31sq; M. L. 40, 412sq); S. Gregorius M. (Mor. L. 27, c. 46, n. 79; M. L. 76, 444sq); S. Bernardus scripsit opusculum de gradibus humilitatis et superbiae. Praeterea in canticis, sermo 42, no 6 sq; M. L. 183, 990sq. Cf. P. 185.

Excellentia humilitatis ex hoc erinitur quod est quaedam generalis virtus et, ut talis est conditio ut omnis actus virtutis eliciatur et omnis habitus virtutis in animo subsistere possit. Etenim sine subiectione Deo nulla vera virtus esse, imo nulla concipi potest. Iamvero humilitate maxime essentielle est Deo subici. Per fidem igitur nos subicimus Deo ut summo vero, per spem et caritatem, ut summo bono, etc. Tamen hoc non ita interpretandum est quasi omnes actus virtutum assent formales et expliciti humilitas. Nam ut stat ex notione virtutis generalis, haec se habet ad actum salutarem materialiter et implicite tantum

In ordine virtutum necessaria, humilitas formaliter spectata neque maxime necessaria neque excellentissima virtus est. Nam magis necessaria est v.g. fides, quae est principium et fundamentum christianae humilitatis; excellentiores sunt virtutes theologicae quarum motionum est ipsae Deus. Nihilominus excellentiam habet prae multis aliis virtutibus moralibus, quia, etiam ut est specialis virtus, habet universalitatem quamdam. Nam humilitas subicit hominem ordini rationis et legis divinae in universali, aliae autem virtutes solum quoad particularem materiam (S.Th., 2-2ae, 161, 5). cf. S.J. Chrys. De incompr. Dei nat. Rom 5, n 6, 7. M.L. 48, 745).

Vitia humilitati opposita sunt subergia per excessum, et inordinata sui abjectio per defectum.

I) Superbia S.Th., 2-2ae, 162. definitur a) a sto Prospero: "Inordinatus appetitus excellentiae propriae"; b) a Sto Augustino: "Perversae, i.e. indebitae celsitudinis appetitus." Excellentia hic auditur omne id quo persona eminet seu excelsa est.

Superbia est interna quaedam inflatio mentis, quae absolvitur ex actibus quorum enumeratio et explicatio habentur in Pesch, n. 189. - S. Gregorius M. aliam divisionem actuum proponit. (Cf. S.Th., 2-2ae, 162 4, ad 1m) et S. Bernardus tertiam, (ibid, ad 4.). - Ultimus actus in hoc consistit quod superbus eo usque procedit, ut ne Deo quidem subici velit, sed censeat se Deo opus non habere, et ut suo arbitrato vivere velit. Hic est actus superbiae completae, et quia hic actus, ad quem superbia omnis ex natura sua tanquam ad ultimum fastigium suum tendit, est sine dubio peccatum mortale, ideo recte dicitur superbia peccatum mortale ex genere suo. (S.Th., 2-2ae, 162, 5.) Superbia hoc modo considerata, scilicet ut speciale peccatum vocatur a Sto Thoma vitium Capitali" (ibid, art 8).

Superbia alio modo considerari potest, secundum scilicet quamdam redundantiam in alia peccata et secundum hoc quamdam generalitatem habet, in quantum

ex superbia oriri possunt omnia peccata, si-
ve quatenus alia peccata ordinantur ad finem
superbiae, qui est propria excellentia, sive
indirecte, et quasi per accidens, quatenus su-
perbia removet prohibens, in quantum scili-
cet homo per superbiam contemnit legem divi-
nam, per quam prohibetur a peccando. Hoc sen-
sus S. Gregorius M. posuit superbiam reginam
omnium vitiorum et matrem: (cf. S. Th., 2-2ae, 162
8). P. 192 sq.

II° Inordinata sui abiectio: "Et est qui se
nimium submittit a multa humilitate" (Eccli,
19, 24). Est imprudenter sese inclinare ad sui
abiectioem, ita ut redundet in injuriam sta-
tus vel officii quod geritur, vel talenti quo
quis praeditus est, aut in eorum in commodum
quibus prodesse oportet.

Est vitium per defectum quantum ad hoc
munus humilitatis "refrenare scilicet appetitum
excellentię;" inclinare nempe ad ea quibus
aliquis suam vilitatem profitetur, est vi-
tium per excessum.

Quandam affinitatem habet inordinata abiectio
cum pusillanimitate; tamen objectum non est
idem, siquidem pusillanimitas oritur ex nimia
fuga honoris tamquam rei nimis magnae, dum
inordinata sui abiectio ex nimis affectu ad
se dimittendum.

III° De Studiositate.

Cognitio, utpote actus intellectus, non
est per se libera. Nihilominus intellectus et
aliae inferiores facultates intellectui ser-
vientes subsunt imperio voluntatis. Ergo co-
natus cognoscendi et catenus etiam cognitio
pendet a voluntate.

Iamvero voluntas in hoc negatio dupli-

citer sese habere potest: ex una parte inclinatur ex natura ad acquirendam cognitionem, et, ex altera, conatus qui requiritur ad cognoscendum saepe difficilis et tacidus est. Ergo ne "homo ultra modum abripiatur affectu sciendi, neve vineatur taedio laboris ad acquirendas debitas cognitiones necessarii, opus est virtute aliqua, quae et affectum temperet et ad vincendas illas difficultates incitat." Haec est virtus studiositatis.

Studiositas est pars potestativa temperantiae quia ad temperantiam pertinet moderari matum appetitus, ne superflue tendat in id quod naturaliter concupiscitur." S.Th. 2-2ae, 166, 2.- Tamen ut studium sit formaliter actus studiositatis, debet fieri ex motivo honestatis-appetendi cognitionem secundum mensuram rectae rationis.

Officium hujus virtutis est:

2o Moderari appetitum sciendi, ut quis non velit plura aut aetiora scire quam ipsius conditioni et capacitati conveniat;

2o Moderari ipsum studium et conatum animi, ut studeamus ea diligentia qua oportet, et eo fine quo oportet, et illis rebus quibus oportet, tempore loco etc, quo oportet;

3o Etiam interdum impellere et excitare affectum et studium.

Sacra Scriptura saepe laudat studiositatem:
Prov. 27, 11; 1 Tim. 4, 13, 16; 1 Petr. 3, 15 P. 201.

SS. Patres ad hoc maxime commendant studiositatem ut christiani rationem fidei suae reddere possint et in cognitione doctrinae fidei crescant.

S. Augustinus (De Doct. Christ., L. 2, no 40 sq; 57, 58; M.L. 34, 55).

S. Anselmus (Cur Deus Homo L 1, c. 2; M.L. 158, 362)

Tridentinum, ses, 3, c.4), Dz 1799.- P.202 sq.

a) Vitium oppositum studiositati per excessum est curiositas, quae in eo est quod homo amore sciendi se occupat in studio rerum quae ad ipsum non pertinent, ut si studet exquirere secreta privata aliorum hominum, vel si desiderat scire ea quae captum ipsis superant. Neque in sola cognitione intellectuali, sed etiam in sensitiva potest esse curiositas, ut cum quis vult indiscriminatim omnia videre et audire ob solam cognoscendi delectationem.

Per defectum, negligentia opponitur studiositati, quae est omissio voluntaria conatus necessarii ad addiscenda necessaria et utilia. Quoad particularia, cf. tractatus moralis theologiae de statibus particularibus.

IVO De Modestia in exterioribus hominis.

Est generalis quaedam virtus modestiae, saepe in Sacra Scriptura citata (2 Mac, 4, 37; Col 3, 12; 1 Pet 3, 16), quae significat mansuetudinem, temperantiam et alias virtutes.

Virtus specialis modestiae exteriora hominis ad normam rectae rationis conformat. Objectum ejus formale est honestas servandi decorum in exterioribus hominis; materiale autem objectum est triplex, scilicet motus externi qui serio fiunt, ludi, et vestitus (cf. Eccli 19, 26-27; S. Ambros, De Offic. L, 1, c. 18 sqq. M. L. 16, 44sqq. qui fere omnia comprehendit quae de hac re dicenda sunt. P. 205.

a) Motus externi qui serio fiunt ad rationem communi ab varia motive, v. g. ut alios decipiamus vel ut non aliis jucundos et hibeamus, vel ex caritate, etc. (S. Th. 2-2ae, 168, 1 ad 3um). Tamen, erubet formaliter actus specialis virtutis modestiae, si fiunt ex affectu congruentiae quam habet haec motuum compositio tum cum persona ipsa quae agit, tum relate ad eos quibuscum agit tum respectu loci, temporis negotii de quibus agitur. Cf. Phil. 4, 5, graeci hanc modestiam vocant "cutaxian".

Fortitudo - sine quibus non proficit.

I Partes Integrales

Aggredi { Magnanimitas ad conspiciendum
Magnificencia ad percipiendum

Per defectum: Pusillanimitas
Per excessum: Presumptio
Indebita
Inanis gloria

Sustinere { Patientia ad quam pertinet aliquando longanimitas
Perseverantia ad quam pertinet constantia

II Vitia Fortitudini opposita

per defectum: Timiditas
per excessum: Intimiditas
Audacia

secundum aliquos - non indicatum in D.T.
vitia patientiae opposita: Dumitias seu inersibilitas
Impatientia

vitia perseverantiae opposita
per defectum: Inconstantia
per excessum: Perseverantia

III Partes potentiales fortitudinis

sive virtutes annexae - secundum a I

Fortitudo - virtus generalis et specialis

Materia formalis - firmitas in bono honesto

Materia materia - pericula

Materia proxima - affectio irascibilis potis

Actus 11¹⁷ 11³⁶ 16¹⁹

Objecta diversa significant virtutes diversas.

Fortitudo naturalis dicitur fortitudo et promptitudo

Fortitudo supernaturalis est conceptus potentiam praeiudicatum operum

Fortitudo superlativa amplectitur per dominum fortitudinis

est quasi titulus gratiae actualis, si rectus.

ergo, supernaturalis adiungitur a naturali.

Temperantia.

I Partes integrales { Verecundia
                              { Honestas

II Vitia opposita { Incontinentia
                              { Insuperantia

III Partes subiectivae

a circa cibum et potum

{ abstinencia { ^{inquinum} abstinencia (sens. belis.)
                              { vitium - gula
                              { sobritas - vitium - gula

b circa uxorem

castitas - conjugalis, castitas, virginitas - vitium - luxuria

y Virtus - de continentia - de virginitate

IV Partes potentiales seu virtutes annexae

a circa iram moderandam

mansuetudo - vitium - irascencia - Virtus - de clementia

b circa propriam excellentiam

humilitas - vitia - superbia, inordinata sui affectus

y circa cognitionem

studiositas - vitia: curiositas, negligentia studii

z circa virtus corporales et exteriorum appetituum.

modestia stricte dicta (circasid, circapassid)
appetitus, modestas

IV Byd = modestia late dicta.

B) Ludi, audiuntur qui fiunt solius recreationis gratia, i.e. ad relaxandum animum. Pertinent enim ad justitiam contractus de re vinctori in certamine tribuenda, ut certationes equestres, ludi aleatorii, similia.

Graeci ludos, in sensu quo adhibentur in thesi, vocant "entrapelian"; quam vocem S. Paulus sensu perioratiue sumit pro scurrilitate (Eph., 5, 4).

§. Thomas (2-2ae, 168, 2) fortiter vindicat entrapelian tum argumento psychologico, tum exemplo Sti Joannis Apostoli ex traditione relati. Quem lege.

Per defectum contra entrapelian peccant "qui in ludo deficiunt, nec ipsi dicunt aliquid ridiculum, et dicentibus molesti sunt, quia scilicet moderatos aliorum ludos non recipiunt," sed sunt morosi et difficiles, "Et ideo tales vitiosi sunt, et dicuntur duri et agresse." (S. Th., 2-2ae, 168, 4). Minus tamen vitiosus per se est defectus ludi quam excessus.

Excessus in ludo esse potest:

- a) ratione personae quam talis ludus non deceat;
- b) ratione loci, ut si ludi fiunt in templo;
- c) ratione temporis, ut si quis tempus aliis rebus necessariis arripit ad superfluum ludo vacandum;
- d) ratione finis, si quis per ludum intendit rem malam;
- e) ratione modi, ut si quis in ludo decipit vel generatim facit quae non licet.

Per se nimius affectus ludendi est peccatum veniale, potest tamen ab circumstantiis, v.g. ratione scandalii, vel officii graviter neglecti, fieri mortale

Nota- De Officio Histrionum. P. 210

Non est secundum se illicitum, quia ordinatur ad solacium hominibus extrahendum. Debet exerceri moderate et honeste, non utendo aliquibus illicitis verbis vel factis, non adhibendo ludum negotiis vel temporibus indubitatis.... Qui moderate histrionibus subveniunt non peccant; si qui autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant quasi eos in peccato foventes" (2-2ae, 168 3 ad 3iam). Idem, servatis servandis valet de funambulis, equisonibus, domitoribus ferrarum. Vitam suam tamen sine sufficienti ratione proximo periculo mortis exponere est peccatum mortale. S.S. Patres saepe invehuntur in histriones; hoc est explicandum ex conditione theatri gentilis illius aetatis. Nostra aetate, succedendum est ut Christiani honesti rem theatricam ita foveant, ut influxu suo mala illa, quae facile ex theatris oriuntur impedire possint. Ceterum theatrum adminiculum esse potest intellectualis et moralis culturae ingenii.

c) Vestitus et Oratus Corporis. Nam in his peccari potest per excessum et defectum; ergo debet esse virtus moderativa quae efficit ut totus apparatus externus congruat personae secundum sexum statum, locum, tempus, negotium, reliquas circumstantiae, quae hic in quaestione venire possunt. Agitur imprimis de vestimentis et de omnibus quibus ipsum corpus circumdatur, tamen huc pertinent quoque suppellex, apparatus conviviorum, etc.

Vestimentorum triplex finis: 1) Ut corpus tueantur a frigore et aestu; 2) ut decenter tignant quae non exponenda sunt; 3) Ut ornamentum quoddam addant. Difficultates generatim proveniunt ex 3.

Vitium per excessum est quando cultus est vel ultra conditionem status vel plane praeter receptam consuetudinem proborum hominum in tali loco; quando ornatus fit vel ad quaerendam inanem gloriam apud alios vel corporis delicias apud se; quando nimium studium in talibus rebus ponitur, etc. Equidem abstrahitur hic ab impudicis, licet, praesertim in ultimis casibus, raro abest libido.

Vitium per defectum est si quis praeter decorum in corporis cultu est negligentior, ut alos taedis afficiat vel illis scandalum det. Viris negligentia in debito cultu corporis solet facilius ignosci quam feminis, quia naturaliter viri ad hanc rem non adeo inclinantur, sed in feminis hic defectus solet esse indicium indolis non rite excoltae.

Nota De Ornatu mulierum ad aliis placendum:

Uxoribus licet se ornare ut placeant viris; item puellis nibilibus et nubere volentibus licet se ornare ut accipiant virum. Tamen omnino excluditur ornatus lascivus. Ergo licet ingi matrimonialis participibus et conditatis pulchritudinem naturae juvare ejusque defectus tegere moderata ratione per vestes practicas et bene formatas, per gemmas et aurum, per cultum capillorum et si opus est, per comam appositivam et per pigmenta. Tamen per haec non licet ita homines inducere in errorem ut plane horreant matrimonium contraxisse cum muliere ita ornata. — Optimum est in hac re servare con. suetudinem inter honestas mulieres alicujus regionis communem, ita ut vitentur omnia mira et valde notabilia.